

Doğu yüzü

[1] Tengri teg Tengri yaratmış Türk Bilge Kağan sabim: Karigım Türk Bilge [Kağan …]ti Sir Tokuz Oğuz İki Ediz kerekülüg begleri budunı [… Tü]rk teng[ri …]
[1] Tanrı gibi Tanrı yaratmış Türk Bilge Kağanı, sözüm: Babam Türk Bilge Kağanı … Sir, Dokuz Oğuz, İki Ediz çadırlı beyleri, milleti … Türk tanrısı

[2] üze kağan olurtum. Olurtukuma ölteçiçe sakınığma Türk begler budun ögirip sebinip torigtamış közi yügerü körti. Bödke özüm olurup bunca ağır törüg tört bulungdakı […]dim. Üze kök Tengri as[ra yağız yir kılındukda ikin ara kişi oğlı kılınmış].
[2] üzerinde kağan oturdum. Oturduğumda ölecek gibi düşünen Türk beyleri, milleti memnun olup sevinip, yere dikilmiş gözü yukarı baktı. Bu zamanda kendim oturup bunca ağır töreyi dört taraftaki … dim. Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insan oğlu kılınmış.

[3] Kişi oğlında üze eçüm apam Bumın Kağan İstemi Kağan olurmış. Olurupan Türk budunurig ilin törüsin tuta birmiş, iti birmiş. Tört bulurig kop yağı ermiş. Sü sülepen tört bulungdakı budunuğ [kop almış, kop baz kılmış]. Başlığığ [yü]kündürmüş, tizlig[ig sökürmiş. İlgerü Kadırkan yışka tegi kirü]
[3] İnsan oğlunun üzerine ecdadım Bumın Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini, töresini tutu vermiş, düzene soku vermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye dik çöktürmüş. Doğuda Kadırkan ormanına kadar, batıda

[4] Temir Kapığka tegi kondurmış. İkin ara idi oksuz Kök Türk iti anca olurur ermiş. Bilge kağan ermiş, alp kağan ermiş. Buyrukı bilge ermiş erinç, alp ermiş erinç. Begleri yime budunı [yime tüz ermiş. Anı] üçün ilig anca tutmış erinç. İlig tutup törü[gitmiş. Ozi anca kergek bolmış].
[4] Demir Kapıya kadar kondurmuş. İkisi arasında pek teşkilâtsız Gök Türkü düzene sokarak öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku bilgili imiş tabiî, Cesur imiş tabiî. Beyleri de milleti de doğru imiş.

Onun için ili öylece tutmuş tabiî. İÜ tutup töreyi düzenlemiş. Kendisi öylece vefat etmiş.

[5] Yoğçı sığıtçı örigre kün toğsıkdakı Bökli çöl[l]üg il Tabğaç Tüpüt Apar Purum Kırkız Üç Kurıkan Otuz Tatar Kıtariy Tatabı bunca budun kelipen sığtamış, yoğlamış. Antağ külüg kağan er[miş. Anda kisre inişi kağan bolmış eri]nç. Oğlıtı kağan bolmış erinç. Anda [kisre inişi eçisin teg]
[5] Yasçı, ağlayıcı, doğuda gün doğusundan Bökli Çöllü halk, Çin, Tibet, Avar, Bizans, Kırgız, Üç Kurıkan, Otuz Tatar, Kıtay, Tatabı, bunca millet gelip ağlamış, yas tutmuş. Öyle ünlü kağan imiş. Ondan sonra küçük kardeşi kağan olmuş tabiî, oğulları kağan olmuş tabiî. Ondan sonra küçük kardeşi büyük kardeşi gibi

[6] kılınmaduk erinç, oğlı karigın teg kılınmaduk erinç. Biligsiz kağan olurmış erinç, yablak kağan olurmış erinç. Buyrukı yime biligsiz ermiş erinç, yablak ermiş erinç. Begleri budunı tüzsüz üçün Tabğaç budun tebliğin kürlügin [üçün armakçısjın üçün inili [eçili kiriğşürtükin üçün begli budunluğ]
[6] kılınmamış olacak, oğlu babası gibi kılınmamış olacak. Bilgisiz kağan oturmuştur, kötü kağan oturmuştur. Buyruku da bilgisizmiş tabiî, kötü imiş tabiî. Beyleri, milleti ahenksiz olduğu için, aldatıcı olduğu için, Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için, küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti

[7] yorigşurtukın üçün Türk budun illedük ilin ıçğınu ıdmış kağanladuk kağanın yitürü ıdmış. Tabğaç budunka beglik un oğlın kul kıltı, isilik kız oğhn kürig kıldı. Türk begler Türk atın ıtı. Tab[ğaçğı] begler Tabğaç at[ın tutupan Tabğaç kağanka körmiş. Elig yıl]
[7] karşılıklı çekiştirttiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış, kağan yaptığı kağanını kaybedi vermiş. Çin milletine beylik erkek evlâdını kul kıldı, hanımlık kız evlâdını cariye kıldı. Türk beyler Türk adını bıraktı. Çinli beyler Çin adını tutarak, Çin kağamna itaat etmiş. Elli yıl

[8] işig küçüg birmiş. İlgerü kün toğsık[k]a Bökli kağanka tegi süleyü birmiş. Kurığaru Temir Kapığka süleyü birmiş. Tabğaç kağanka ilin törüsin alı birmiş. Türk kara kamağ budun anca timiş: İllig budun [ertim, ilim amtı kanı, kimke ilig kazğanur men tir ermiş].

[8] işi gücü vermiş. Doğuda gün doğusunda Bökli kağana kadar ordu sevk edi vermiş. Batıda Demir Kapıya ordu sevk edi vermiş. Çin kağanına ilini, töresini alı vermiş.Türk halk kitlesi şöyle demiş: İlli millet idim, ilim şimdi hani, kime ili kazanıyorum der imiş.

[9] Kağanlığ budun ertim, kağanım kanı. Ne kağanka işig küçüg birür men tir ermiş. Anca tip Tabğaç kağanka yağı bolmış. Yağı bolup itimi yaratunu umaduk yana içikmiş. Bunca işig küçüg birtükgerü sakınmatı Türk budunuğ ölür[eyin, uruğsır]atayın tir ermiş. Yokadu barır ermiş. Üze
[9] Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi, gücü veriyorum der imiş. Öyle diyip Çin kağanına düşman olmuş. Düşman olup, kendisini tanzim ve tertip edemediğinden, yine tâbi olmuş. Bunca işi, gücü vermediğini düşünmeden, Türk milletini öldüreyim, kökünü kurutayım der imiş. Yok olmaya gidiyormuş. Yukarıda

[10] Türk Tengrisi ıduk yiri subı anca itmiş erinç. Türk budun yok bolmazun tiyin budun bolçun tiyin karigım İltiriş kağanığ ögüm İlbilge Katunuğ tengri töpüsinde tutup yügerü kötürti erinç. Karigım kağan yiti yigirmi erin [taşıkmış. Taşra yorıyur tiyin kü eşidip balıkdakı tağıkmış, tağdakı]
[10] Türk Tanrısı, mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiştir. Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye, babam İltiriş kağanı, annem İlbilge Hatunu göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır. Babam kağan on yedi erle dışarı çıkmış. Dışarı yürüyor diye ses işitip şehirdeki dağa çıkmış, dağdaki

[11] inmiş. Tirilip yitmiş er bolmış. Tengri küç birtük üçün karigım kağan süsi böri teg ermiş, yağısı koriy teg ermiş. İlgerü kurığaru sülep tirmiş, kubratmış. Kamağı yiti yüz er bolmış. Yiti yüz er bolup [ilsiremiş kağansıramış budunuğ kürigedmiş kuladmış budu]nuğ Tü[rk tö]rüsin [ıçğınmış]
[11] inmiş. Toplanıp yetmiş er olmuş. Tanrı kuvvet verdiği için, babam kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş. Doğuya batıya asker sevk edip toplamış, yığmış. Hepsi yedi yüz er olmuş. Yedi yüz er olup ilsizleşmiş, kağansızlaşmış milleti, cariye olmuş, kul olmuş milleti, Türk töresini bırakmış

[12] budunuğ eçüm apam törüsinçe yaratmış boşğurmış. Tölis Tarduş budunuğ anda itmiş. Yabğuğ şadığ anda birmiş. Biriye Tabğaç budun yağı

ermiş. Yırıya Baz Kağan, Tokuz Oğuz budun yağı ermiş. Kı[rkız Kurıkan Otuz Tatar Kıtariy Tatabı kop yağı ermiş. Ka]rigım [kağan bunca ..kırk artukı]
[12] milleti, ecdadımın töresince yaratmış, yetiştirmiş. Tölis, Tarduş milletini orda tanzim etmiş. Yabguyu, şadı orda vermiş. Güneyde Çin milleti düşman imiş. Kuzeyde Baz Kağan, Dokuz Oğuz kavmi düşman imiş. Kırgız, Kurıkan, Otuz Tatar, Kıtay, Tatabı hep düşman imiş. Babam kağan °unca…. Kırk

[13] yiti yolı sülemiş, yigirmi sürîgüş sürigüşmiş. Tengri yarlıkaduk üçün illigig ilsiretmiş, kağanlığığ kağan sıratmış, yağığ baz kılmış, tizligig sökürmiş, başlığığ yükündürmiş. Karigım kağan [anca ilig törüg kazğanıp uça barmış]. Karigım [kağanka] baş[lay]u Baz Kağanığ balbal [tikmiş. Karigım]
[13] yedi defa ordu sevk etmiş, yirmi savaş yapmış. Tanrı lütfettiği için illiyi ilsizletmiş, kağanlıyı kağansızlatmış., düşmanı tâbi kılmış, dizliye diz çöktürmüş, başlıya baş eğdirmiş. Babam kağan öylece ili, töreyi kazanıp, uçup gitmiş. Babam kağan için ilkin Baz Kağanı balbal olarak dikmiş. Babam

[14] kağan uçdukda özüm sekiz yaşda kaltım. Ol törüde üze eçim kağan olurtı. Olurupan Türk budunuğ yiçe itdi, yiçe igit[t]i. Çığariyığ bay kıldı, azığ öküş kıldı. Eçim kağan olurtuk[d]a özüm tigin erk[…]iy[…] Tengri [yarlıkaduk üçün]
[14] kağan uçtuğunda kendim sekiz yaşında kaldım. O töre üzerine amcam kağan oturdu. Oturarak Türk milletini tekrar tanzim etti, tekrar besledi. Fakiri zengin kıldı, azı çok kıldı. Amcam kağan oturduğunda kendim prens … Tanrı buyurduğu için

[15] tört yigirmi yaşımka Tarduş budun üze şad olur-tum. Eçim kağan birle ilgerü Yaşıl ögüz Şanturig ya-zıka tegi süledimiz. Kurığaru Temir Kapığka tegi sü-ledimiz. Kögmen aşa Kırkız yiririge tegi s[üledimiz. Kamağı biş] otuz sü[ledimiz. üç yigirmi sürigüşdü-müz. İlligig ilsiretdimiz. kağanlığığ kağansıratdımız, Tizligig]
[15] on dört yaşımda Tarduş milleti üzerine şad oturdum. Amcam kağan ile doğuda Yeşil Nehire, Şantung ovasına kadar ordu sevk ettik. Batıda Demir Kapıya kadar ordu sevk ettik. Kögmeni aşarak Kırgız ülkesine kadar ordu sevk ettik.Yekun olarak yirmi beş defa ordu sevk ettik, on üç defa savaştık, illiyi ilsizleştirdik, kağanlıyı kağansızlaştırdık. Dizliye

[16] sökürtümüz, başlığığ yükündürtümüz. Türgiş kağan Türk[üm] budunum erti. Bilmedükin üçün bizirige yarigıldukın yazındukın üçün kağanı ölti, buyrukı begleri yime ölti. On Ok budun emgek körti. Eç[ümiz apamız tutmış yir sub idi]siz kalmazun [tiyin Az budunuğ itip yaratıp… Bars Beg]
[16] diz çöktürdük, başlıya baş eğdirdik. Türgiş kağanı Türküm, milletim idi. Bilmediği için, bize karşı yanlış hareket ettiği, ihanet ettiği için kağanı öldü, buyruku, beyleri de öldü. On Ok kavmi eziyet gördü. Ecdadımızın tutmuş olduğu yer, su sahipsiz kalmasın diye Az milletini tanzim ve tertip edip … Bars bey

[17] erti. kağan atığ bunda biz birtimiz. Sirigilim kunçuyuğ birtimiz. Özi yazındı, kağanı ölti, budunı kürfg kul boldı. Kögmen yir sub idisiz kalmazun tiyin Az Kırkız budunug i[tip] yaratıp keltimiz. Sürigüşdümüz. [… ilin yana birtimiz. İlgerü] Kadır-kan y[ışığ aşa] b[udunu]ğ anca [kondurtumuz, anca itdimiz. Kurığaru]
[17] idi. Kağan adını burda biz verdik Kız kardeşim prensesi verdik. Kendisi ihanet etti, kağanı öldü, milleti cariye, kul oldu. Kögmenin yeri, suyu sahipsiz kalmasın diye Az, Kırgız milletini tanzim ve tertip edip geldik. Savaştık … ilini geri verdik. Doğuda Kadırkan ormanını aşarak milleti öyle kondurduk, öyle düzene soktuk. Batıda

[18] Kerigü Tarbanka tegi Türk budunuğ anca kondur tumuz, anca itdimiz. Ol ödke kul kulluğ kürig kürig- lüg bolmış erti. İnişi eçisin bilmez erti, oğlı karfgın bilmez erti. Anca kazğanmış anca itmiş ilim[iz törümüz erti. Türk Oğuz begleri bud]un eşid: Üze Tengri basma[sar asra] yir telinmeser
[18] Kengü Tarbana kadar Türk milletini öyle kondurduk, öyle düzene soktuk. O zamanda kul kullu, cariye cariyeli olmuştu. Küçük kardeş büyük kardeşini bilmezdi, oğlu babasını bilmezdi. Öyle kazanılmış, öyle düzene sokulmuş ilimiz, töremiz vardı. Türk, Oğuz beyleri, milleti işit: Üstte gök basmasa, altta yer delinmese,

[19] Türk budun ilirîgin törürigün kim artatı udaçı [ert]i? Türk budun ertin, ökün! Küregürigün üçün igidmiş kağanırîga ermiş [barmış edgü] i liriğe kentü yangıldığ, yablak kigürtüg. Yaraklığ kandın kelip yariya iltdi? Sürigüglüg kandın [kelipen] süre [iltdi? Iduk Ötüken yı]ş budun bardığ. İlgerü [barığma] bardığ. Kurığaru

[19] Türk milleti, ilini, töreni kim bozabilecekti? Türk milleti, vaz geç, pişman ol! Disiplinsizliğinden dolayı, beslemiş olan kağanına, hür ve müstakil iyi i^ne karşı kendin hata ettin, kötü hâle soktun. Silâhlı nereden gelip dağıtarak gönderdi? Mızraklı nereden gelerek sürüp gönderdi? Mukaddes Ötüken ormanının milleti, gittin! Doğuya giden, gittin! Batıya,

[20] barığma bardığ. Barduk yirde edgüg ol erinç: [Ka-nı]rig ögüzçe yügürti. Sürigüküg tağça yatdı. Beglik un oğlırigın kul kıldığ. [İsilik kız oğlurigın] kürig kıldığ. Ol bilmedükügün üçün yablakırigın üçün eçim kağan uça bardı. Başlayu Kırkız kağanfığ balbal tikdim]. Türk budun atı küsi yok bolmazun tiyin karigım kağanığ
[20] giden, gittin! Gittiğin yerde hayrın şu olmalı: Kanın nehir gibi koştu. Kemiğin dağ gibi yattı. Beylik erkek evlâdını kul kıldın. Hanımlık kız evlâdını cariye kıldın. O bilmemenden dolayı, kötülüğün yüzünden amcam kağan uçup gitti. Önce Kırgız kağanını balbal olarak diktim. Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, babam kağanı,

[21] ögiim katunuğ kötürügme Tengri il birig[me tejrîgri Türk budun atı küsi yok bolmazun tiyin özümün ol Tengri kağan olurt[dı erinç. Nerig] yılsığ budunda üze olurmadım. İçre aşsız taşra tonsuz yabız yablak budunda [üze olurtum]. [İnim Kül Ti]gin iki şad inim Kül Tigin [birle] sözleşdimiz.[Karigımız]
[21] annem hatunu yükselten Tanrı, il veren Tanrı, Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, kendimi o Tanrı kağan oturttu tabiî. Varlıklı, zengin millet üzerine oturmadım. İçte aşsız, dışta elbisesiz; düşkün, perişan millet üzerine oturdum. Küçük kardeşim Kül Tigin, iki şad, küçük kardeşim Kül Tigin ile konuştuk. Babamızın,

[22] eçimiz kazğanmış budun atı küsi yok bo[lmaz]un tiyin, Türk budun üçün tün udımadım. Küntüz olurmadım. İnim [Kül Tigin birle iki şad] birle ölü yitü kazğandım. Anca kazğanıp biriki budunuğ ot sub kılmadım. Men [özüm kağan olurtukuma] yir sayu barmış bu [dun y adağın yalırigın?] ölü yitü [yana]
[22] amcamızın kazanmış olduğu milletin adı sanı yok olmasın diye Türk milleti için gece uyuyamadım, gündüz oturmadım. Küçük kardeşim Kül Tigin ile, iki şad ile öle yite kazandım. Öyle kazanıp bütün milleti ateş, su kılmadım. Ben kendim kağan oturduğumdan her yere gitmiş olan millet yaya olarak, çıplak olarak, öle yite geri

[23] kelti. Budunuğ igideyin tiyin yırığaru Oğuz budun tapa ilgerü Kıtariy Tatabı [bu]dun tapa birigerü Tabğaç tapa iki yigir[mi süledim …] sürigüşdüm. Anda kisre Tengri yarlıkaduk üçün kutum ülügüm bar üçün ölteçi budunuğ [tirgür]ü igit[t]im. Yalırig budunuğ tonluğ kıldım. Çığariy bud[unuğ] bay ki [İdim].
[23] geldi. Milleti besleyeyim diye kuzeyde Oğuz kavmine doğru; doğuda Kıtay, Tatabı kavmine doğru; güneyde Çine doğru on iki defa ordu sevk ettim … savaştım. Ondan sonra Tanrı buyurduğu için, devletim, kısmetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli kıldım. Fakir milleti zengin kıldım.

[24] Az budunuğ öküş kıldım. Iğar illigde ı[ğar] kağanlığda yig kıldım. Tört bulurigdakı budunuğ kop baz kıldım, yağışız kıldım. Kop manga körti. Yiti yigirmi yaşıma Tarigut tapa süledim. Tarigut budunuğ bozdum. Oğlın yo[tuz]ın yılkısın barımın anda altım. Sekiz yegirmi yaşıma Altı Ç[ub Soğdak]
[24] Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli kağanhdan daha iyi kıldım. Dört taraftaki milleti hep ^bi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti. On yedi yaşımda Tanguta doğru ordu sevk ettim. Tangut milletini bozdum. Oğlunu, karısını, at sürüsünü, servetini orda aldım. On sekiz yaşımda A1tı Çub Soğdaka

Güney-doğu Yüzü

[1] … Kök] Örigüg yoğuru sii yorıp tünli künli yiti ödüşke subsuz keçdim. Çorakka tegip yulığçı [eri]g k[…]s Keçinke tegi […]
[1] … Gök Öngü çiğneyerek ordu yürüyüp, gece ve gündüz yedi zamanda susuzu geçtim. Çorağa ulaşıp yağmacı askeri … Keçine kadar …

Güney Yüzü

[1] [… Tab]ğaç atlığ süsi bir tümen artukı yiti birig süg ilki kün ölürtüm. Yadağ süsin ikinti kün kop [ölür]tüm. Bi […]aşıp bard[…]
[1] … Çin süvarisini, on yedi bin askeri ilk gün öldürdüm. Piyadesini ikinci gün hep öldürdüm. Bi … aşıp vard …

[2] [… y]oh süledim. Otuz artukı sekiz yaşıma kışın Kıtariy tapa süledim. […. Otuz artukı tokuz yaşı]ma yazın Tatabı tapa sü[ledim …]
[2] defa ordu sevk ettim. Otuz sekiz yaşımda kışın Kıtaya doğru ordu sevk ettim … Otuz dokuz yaşımda ilk baharda Tatabıya doğru ordu sevk ettim….

[3] […] men […] ölürtüm. Oğlın yotuz[ın yı]lkısın barımın […]ra ko[…]
[3] ben… öldürdüm. Oğlunu, karısını, at sürüsünü, servetini …

[4] bud[un … yo]tuzın yok kı[ldım …]
[4] millet… karısını yok kıldım….

[5] yor[…]
[5] …

[6] süng[üşdüm? …]
[6] savaştım. …

[7] [bir]tim. Alp erin ölürüp [bal]bal kılu birtim. Elig yaşıma Tatabı budun Kıtariy da ad[rıltı …]lker tağka […]
[7] verdim. Kahraman erini öldürüp balbal kılı verdim. Elli yaşımda Tatabı milleti Kıtaydan ayrıldı. – lker dağına …

[8] Ku sengün başadu tört tümen sü kelti. Törigkes tağda tegip tokıdım. Üç tümen süg [ölürtü]m. B[ir tümen? ….] rser […]öktüm. Tatabı […]
[8] Ku general kumandasında kırk bin asker geldi. Töngkes dağında hücum edip vurdum. Otuz bin askeri öldürdüm. On bin … ise … öktüm. Tatabı

[9] ö[lü]rti. Uluğ oğlum ağrıp yok bolca Kuğ Serigü-nüg balbal tike birtim. Men tokuz yigirmi yıl şad olurtum, to[kuz yigir]mi yıl [kağan olu]rtum, il tutdum. Otuz artukı bir […]
[9] öldürdü. Büyük oğlum hastalanıp yok olunca ku'yu' generali balbal olarak diki verdim. Ben on dokuz yıl şad olarak oturdum, on dokuz yıl kağan olarak oturdum, il tuttum. Otuz bir …

[10] Türküme budunuma [y]igin anca kazğanu birtim. Bunca kazğanıp [karigım kağan ı]t yıl onunç ay altı otuzka uça bardı. Lağzın yıl bişinç ay yiti

otuzka yoğ ertürtüm. Bukağ tutuk […]
[10] Türküm için, milletim için iyisini öylece kazanı verdim. Bu kadar kazanıp babam kağan köpek yılı, onuncu ay, yirmi altıda uçup gitti. Domuz yılı, beşinci ay, yirmi yedide yas töreni yaptırdım. Bukağ vali …

[11] karigı Lisün Tay serigün başad[u] biş yüz eren kelti. Kokuluk ö[…] altun kümüş kergeksiz kelürti. Yoğ yıparığ kelürüp tike birti. Çından ığaç kelürüp öz yar[…]
[11] babası Lisün Tay generalin başkanlığında beş yüz yiğit geldi. Kokuluk …. altın, gümüş fazla fazla getirdi. Yas töreni kokusunu getirip diki verdi. Sandal ağacı getirip öz …

[12] bunca budun saçın kulkakın [… b]ıçdı. Edgü özlük atın kara kişin kök teyerigin sansız kelürüp kop kotı.
[12] Bunca millet saçını, kulağını … kesti. İyi binek atını, kara samurunu, mavi sincabını sayısız getirip hep bıraktı.

[13] Tengri teg Tengri yaratmış Türk Bilge [Kağan s]abım: Karigım Türk Bilge Kağan olurtukında Türk amtı begler kisre Tarduş begler Kül Çor başlayu ulayu şadpıt begler örigre Tölis begler Apa Tarka[n]
[13] Tanrı gibi Tanrı yaratmış Türk Bilge Kağanı, sözüm: Babam Türk Bilge Kağanı oturduğunda şimdiki Türk beyleri, sonra Tarduş beyleri; Kül Çor başta olarak, arkasından şadpıt beyleri; önde Tölis beyleri; Apa Tarkan

[14] başlayu ulayu şad[pıt] begler bu […] Taman Tarkan Toriyukuk Boyla Bağa Tarkan ulayu buyruk […] iç buyruk Sebig Kül İrkin başlayu ulayu buyruk bunca amtı begler karigım kağanka ertirigü
[14] başta olarak, arkasından şadpıt beyleri; bu … Taman Tarkan, Tonyukuk Boyla Bağa Tarkan ve °uyruk … iç buyruk; Sebig Kül İrkin başta olarak, arkasından buyruk; bunca şimdiki beyler, babam kağana fevkalâde

[15] ertirigü ti umuğ i[tdi? … T] ürk beglerin budunın ertingü ti umuğ itdi ögd[i … karigım] kağan […] Ça ağar taşığ yoğun iğ Türk begler budun i[…]W-Özüme bunca […].
[15] fevkalâde çok iltica etti … Türk beylerini, milletini fevkalâde çok yüceltti, övdü … babam kağan … ağır taşı, kalın ağacı Türk beyleri, milleti • • Kendime

bunca …

Kuzey Yüzü

[1] Tengri teg tengride bolmış Türk Bilge Kağan bödke olurtum. Sabimin tüketi eşid. Ulayu ini yigünüm oğlanım biriki oğuşum [budunum biriye şadpıt begler yırıya tarkat buyruk begler Otuz Tatar … Tokuz Oğuz begleri budunı bu sabımm edgüti eşid, katığdı tırigla: İlgerü kün]
[1] Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağanı, bu zamanda oturdum. Sözümü tamamiyle işit. Bilhassa küçük kardeş yeğenim, oğlum, bütün soyum, milletim, güneydeki şadpıt beyleri, kuzeydeki tarkat, buyruk beyleri, Otuz Tatar, … Dokuz Oğuz beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle: Doğuda gün

[2] toğsıkınga birigerü kün ortusırigaru kurığaru kün batsıkıriga yınğaru tün ortusırigaru anda içreki budun kop manga körür. [Bunca budun kop itdim]. Ol amtı ariyığ yok. Türk Kağan Ötüken [yış olursar il]te [burig] yok. İlg[erü Şa]nturig [yazıka tegi süledim, taluyka kiçig tegmedim. Birigerü Tokuz]
[2] doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tâbidir. Bunca milleti hep düzene soktum. O şimdi kötü değildir. Türk kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur. Doğuda Şantung ovasına kadar ordu sevk ettim, denize ulaşmama az kaldı. Güneyde Dokuz

[3] Ersinke tegi süledim, Tüpütke kiçig tegmedim. Kurığaru yinçü ögüz keçe Temir Kapığka tegi süledim. Yınğaru Yir Bayırku yiririge tegi sü[ledim]. Bunca yirke tegi yorıtdı[m. Öt]üken [yış]da yig i[di ermiş. İl [tutsık yir Ö]tük[en] yış ermiş. [Bu yirde olurup Tabğaç budun] birle tüz[ültüm. Al]tun kümüş işgi[ti]
[3] Ersine kadar ordu sevk ettim, Tibete ulaşmama az kaldı. Batıda İnci nehrini geçerek Demir Kapıya kadar ordu sevk ettim. Kuzeyde Yir Bayırku yerine kadar ordu sevk ettim. Bunca yere kadar yürüttüm. Otüken ormanından iyisi hiç yokmuş. İl tutacak yer Otüken ormanı imiş. Bu yerde oturup Çin milleti ile anlaştım. Altını, gümüşü, ipeği,

[4] kutay burfgsuz anca birür. Tabğaç budun sabi süçig ağısı yımşak ermiş. Süçig sabin yımşak ağın arıp ırak [budunuğ anca] yağutır ermiş. [Yağuru]

kondfukda] kisre ariyığ biligin anda ö[yür ermi]Ş-Edgü bil[ge] kişig edgü alp kişig yo[rıtmaz] ermiş-Bir kişi yarigıls[ar, oğuşı budunı biş]ükirige tegi kıfdmaz]
[4] ipekliyi sıkıntısız öylece veriyor. Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yaklaştırırmış. Yaklaştırıp, konduktan sonra, kötü Şeyleri o zaman düşünürmüş. İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş. Bir insan yanılsa kabilesine, milletine, akrabasına kadar barındırmaz

[5] ermiş. Süçig sabırîga yımşak ağısırîga arturup öküş Türk budun öltüg. Türk budun ölsikirig. Biriye [Çoğa]y yış Tögültün yazı [konayjın [User] Türk budun ölsikig. Anda ariyığ kişi anca boş[ğurur] ermiş: Irak erser yablak ağı birür, yağuk erser edgü ağı birür tip anca boşğurur ermiş. Bi[lig]
[5] imiş. Tatlı sözüne, yumuşak ipek kumaşına aldanıp çok çok, Türk milleti, öldün; Türk milleti, öleceksin! Güneyde Çogay ormanına, Tögültün ovasına konayım dersen, Türk milleti, öleceksin! Orda kötü kişi şöyle öğretiyormuş: Uzak ise kötü mal verir, yakın ise iyi mal verir diyip öyle öğretiyormuş. Bilgi

[6] bilmez kişi ol sabığ alıp yağuru banp öküş kişi öltüg. Ol yir[ger]ü barsar, Türk [budun] ölteçi sen. Ötüken [yir olurup arkış] tirkiş ısar, nerig b[uriguğ yok. Ötüken y]ış olursar, benggü, [il tuta olurtaçjı sen. Türk budun tokurkak sen. Açsar tosık Ömez sen, bir todsar açsık ömez sen. Andağırigın üçün igidmiş ka[ğanıngın]
[6] bilmez kişi o sözü alıp, yakına varıp, çok insan öldün! O yere doğru gidersen Türk milleti, öleceksin! Ötüken yerinde oturup kervan, kafile gönderirsen hiç bir sıkıntın yoktur. Ötüken ormanında oturursan ebediyen il tutarak oturacaksın. Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin. Acıksan tokluk düşünmezsin. Bir doysan açlığı düşünmezsin. Öyle olduğun için beslemiş olan kağanının

[7] sabin almatın yir sayu bardığ. Kop anda alkındığ arıl[tığ]. Anda [ka]lm[ışı] yir [sa]yu kop toru ö[lü yony]ur ertig. Tengri yar[lıkadukın üçün özüm] kutum bar üçün ka[ğan olurtu]m. Kağan olurup yok çığarfy budunuğ kop kubratdım. Çığariy budunuğ bay kıldım. Az budunuğ öküş kıldım. [Azu bu]
[7] sözünü almadan her yere gittin. Hep orda mahvoldun, yok edildin. Orda, geri kalanınla, her yere zayıflayarak ölerek yürüyordun. Tanrı buyurduğu için,

kendim devletli olduğum için kağan oturdum. Kağan oturup aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Yoksa bu

[8] sabımda igid bar ğu? Türk begler budun bunı eşidirig. Türk budunfuğ tirip i]l tutsıkırigın bunda urtum. Yangılıp ölsikirigin yime bu[nda urtu]m-Nerîg n[erîg sab[ım erse]r benggü taşka urtum. Arigar lcörü bilirig. Türk amtı budun begler bödke körügme [begler gü yarfgıldaçı siz]. [Karigım]
[8] sözümde yalan var mı? Türk beyleri, milleti, bunu işitin! Türk milletini toplayıp il tutacağını burda vurdum. Yanılıp öleceğini yine burda vurdum. Her ne sözüm varsa ebedî taşa vurdum. Ona bakarak bilin. Şimdiki Türk milleti, beyleri, bu zamanda itaat ^en beyler olarak mı yanılacaksınız? Baba.

[9] kağan eçim kağan olurtukında tört bulurfgdakı budunuğ nence itm[iş … J. Tengri yarlıkaduk [üçün ö]züm olurtukuma [tört bulurîgdakı] budunuğ itdim, yaratdım i[…] kıldım. [… TJürgiş kağanka kızım[ın …] ertingü [uluğ] törün alı birtim. Tür[giş kağan]
[9] kağan, amcam kağan oturduğunda dört taraftaki nıilleti nasıl düzene sokmuş … Tanrı buyurduğu için kendim oturduğumda dört taraftaki milleti düzene soktum ve tertipledim … kıldım. … Türgiş kağanına kızımı… fevkalâde büyük törenle alı verdim. Türgiş kağanının

[10] kızın ertingü uluğ törün oğlıma alı birtim. […ertingü u]luğ [törün alı] birtim, ya[…]t ertü[rtü]m [… başlığ]ığ yükündürtüm, tizligig sökürtüm. Üze Tengri asra yir yarlıkaduk üç [ün ..]
[10] kızını fevkalâde büyük törenle oğşluma alı verdim … fevkalâde büyük törenle alı verdim … yaptırdım … başlıya baş eğdirdim, dizliye dik çöktürdüm. Üstte Tanrı, altta yer bahşettiği için.

[11] közün körmedük kulkakın eşidmedük budunumun ilgerü kün to[ğsıkıriga?] birigerü […] ka kurığaru [… sanğ altunı]n ürürig kümüşin kırğağlığ kutayın kinlig işg[itis]in özlük atın adğırın kara k[işin]
[11] gözle görülmeyen, kulakla işitilmeyen milletimi doğuda gün doğusuna, güneyde … batıda … Sarı altınını, beyaz gümüşünü, kenarlı ipeğini, ipekli kumaşını, binek atını, aygırını, kara samurunu,

[12] kök teyerigin Türküme budunuma kazğanu birtim, iti birtim. […]n

burigsuz kıltım. Üz[e terig]ri erklig […]ümen oğ[…]n [… begle]rig budun […]
[12] mavi sincabını Türküme, milletime kazanı verdim, tanzim edi verdim … kedersiz kıldım. Üstte Tanrı kudretli… Türk beylerini, milletini

[13] […] igidirig, emgetmerig, tolğatmarîg. […] m Türk begler Türk budunum […] at […]rtim [•••] ka ta[…] g [… ür] […] kazğanıp yarig[…]i bu […]a bu kağanırigda bu beglerig[de … su]burigd[a adrılmasar?] Tü[rk budun]
[13] … besleyin, zahmet çektirmeyin, incitmeyin! ••■ benim Türk beylerim, Türk milletim,… kazanıp ••• bu … bu kağanından, bu beylerinden … suyundan ayrılmazsan, Türk milleti,

[14] özürig edgü körteçi sen, ebirige [ki]rteçi sen, burigsuz boldaçı s[en … anda] kisre [Tabğaç kağand]a bedizçig kop k[elürtüm. Mening s]abımın sımadı, içreki bedizçig ıtı. Arigar adınçığ bark yaratıd[d]ım. İçin taşın adınçığ bediz [urturtum. Taş tokıttım. Köngülteki sabimin urturtum …]
[14] kendin iyilik göreceksin, evine gireceksin, dertsiz olacaksın. … Ondan sonra Çin kağanından resimciyi hep getirttim. Benim sözümü kırmadı, maiyetindeki resimciyi gönderdi. Ona bambaşka türbe yaptırdım. İçine dışına bambaşka resim vurdurdum. Taş yontturdum. Gönüldeki sözümü vurdurdum …

[15] On Ok oğlıriga tatıriga tegi bum körü bilirfg. Beıfggü taş [tokıtdım …] tokıtdım, bitid[d]im. […] ol taş barkın […]
[15] On Ok oğluna, yabancına kadar bunu görüp bilin! Ebedî taş yontturdum … yontturdum, yazdırdım. … O taş türbesini …

Batı Yüzü

[1] […] üze […]
[1] … üstte …

[2] Bilge Kağan u[çdı?]
[2] Bilge Kağan uçtu.

[3] yay bolsar, üze t[erigri]
[3] Yaz olsa, üstte gök

[4] köbürgesi öterce anç[a takı?]
[4] davulu gürler gibi, öylece ve

[5] tağda sığun ötser [anca?]
[5] dağda yabani geyik gürlese, öylece

[6] sakınur1 men. Karigım ka[ğan]
[6] mateme gark oluyorum. Babam kağanın

[7] taşın özüm kağan […]
[7] taşım kendim kağan

[8] […]
[8] …

[9] […]
[9] …

Güney-batı Yüzü

[1] [… Bilge] Kağan b[itigin] Yol[l]uğ Tigin bitidim. Bunca barkığ bedizig uzuğ [… k]ağan atisi Yol[l]uğ Tigin men ay artukı tört kün [olu]rup bitidim, bedizetim. Yağ[…].
[1] Bilge Kağan kitabesini Yollug Tigin, yazdım. Bunca türbeyi, resimi, sanatı … kağanın yeğeni i ollug Tigin ben bir ay dört gün oturup yazdım, Mimledim